ΜΟΥΣΙΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

Η ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ ΤΗΣ ΟΡΧΗΣΤΡΑΣ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΟΠΕΡΑΣ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ κ. ALEX THURNEYSSEN

Ήταν αναντιρρήτως μια λαμπρά ιδέα να παρακληθή ή ορχήστρα της Κρατικής Όπερας της Φραγκφούρτης να μας παρουσιαστή και σε μιά έκτακτη συμφωνική συναυλία. Γιατί άπό τήν πρώτη στιγμή έκανε μιά εύχάριστη έντύπωσι το τμήμα των μουσικών έκτελέσεων τοϋ ξένου συγκροτήματος καί ή έπιθυμία νά τούς άκούσωμεν καί νά τούς χειροκροτήσωμεν σέ μιά έκτακτη συμφωνική συναυλία. Γιατί άπό τήν πρώτη στιγμή έκανε μιά εύχάριστη έντύπωσι το τμήμα των μουσικών έκτελέσεων τοϋ ξένου συγκροτήματος καί ή έπιθυμία νά τούς άκούσωμεν καί νά τούς χειροκροτήσωμεν σέ μιά χωριστή τους έμφάνισι ήταν καί γενική καί καθολική.

Τό μόνον λυπηρόν σ' αύτή τήν περίστασι ήταν, ότι καθ' όλα τά φαινόμενα δέν θά γίνη δυνατόν νά έξευρεθή μιά αίθουσα καταλληλότερη καί μέ τις συνθήκας της άκουστικής καλυτέρας, άπό τό Βασιλικόν μας θέατρον, πού, όπως διαπιστώθηκε, έχει τήν δυσάρεστη ιδιότητα, νά χωρίζη, νά διασπά τούς ήχους άντί νά τούς συνδέη μεταξύ τους. Συνεπείς τούτου δέν κατωρθώθηκε νά έπιτευχθή μιά άληθινή συγχώνευσις ήχου των διαφόρων μουσικών όμάδων, πράγμα, πού έξηγήσεως βέβαια την γενικήν έντύπωσιν. Έπομένως ή κριτική γιά μιά μή φανή δέλτα θά χρειασθή νά λάβη δυ' όψιν της όλους τούς δυσμενείς όρους πού τόσο συχνά παρουσιάσθηκε στό κοινόν τό έκλεκτόν συγκρότημα.

Πάντως μπορεί άναπισφάλακτος νά λεχθή ότι ή συναυλία αύτή άξιακίνησε τήν καλήν ιδέαν πού άπό τας μελοδραματικάς άκόμη παροτάσεις είχε σχηματισθή ότι τήν ορχήστραν. Δέν ήταν βέβαια όρθόντα οϋτε καί έβδομήντα έξ τά μέλη της ορχήστρας δπως μέ τόσην άπιτηβειότητα διετυπώνεσν ή διαφήμισις. Στή σκηνή τοϋ Βασιλικοϋ έλαβαν θέσιν μόλις έξήντα μουσικοί. Καί δέν μπορεί ν' άποσιωπηθή ότι άπό ένα συγκρότημα πού ταξιδεύει δέν μπορεί κανείς ν' άπαιτήση δ,τι καί δσα θ' άξιοϋσε σέ κανονικάς περιστάσεις. Ώστε θά παραβλέψωμεν αύτάς τις μικροελλείψεις καί θά έκφράσωμεν μόνον τή χαρά μας, πού μας έδόθη ή εύκαιρία νά γνωρίσωμεν άπό τόσο κοντά μιά εύρωπαϊκή ορχήστρα.

Έκείνο πού καί πάλιν άπό τήν πρώτη στιγμή έκανε μιά άπόλυτη εύχαρίστηση στ' αύτιά μας είναι τά θαυμάσια πνευστά. Άπαλώτατος καί στρογγυλός ό ήχος τους, δποδειγματικά βέβαιος καί καθαρός στήν έντονασιόν καί μιά άκρίβεια καί διαύγεια στήν τεχνική, πού κυριολεκτικά έκανε έντύπωσι. Καί τά έγχορδα βέβαια άμειναν στό δρος τους άν καί — έδώ κι' έκεί — ξεχώριζε μερικοί τόνοι σκληροί, πού ίσως πρέπει ν' άποδοθοϋν στήν κακή άκουστική της αίθούσης. Άλλά ούσιώδες προτέρημα της σχετικώς μικρής αύτης ορχήστρας ήταν ή δποδειγματική της πειθαρχία, άπό τήν δποίαν πηγάζει καί ή καλοζυγισμένη, ίσορροπημένη ζηλευτή έκείνη δμοιογένεια τοϋ ήχου πού είναι καί θά μείνη πάντα το κυριώτερο γνώρισμα, το βασικό χαρακτηριστικό κάθε καλής ορχήστρας. Ίσως νά έπιτυγχάνεται αύτό γιατί κάθε μέλος χωριστό μέλος της δίνεται στή σωστή θέσι του δλόφυρα καί μ' δλες του τις δυνάμεις καί προσπαθεί ν' άκολουθήση μέ κάθε δυνατή άκρίβεια τή φαντασία καί τή θέλησι τοϋ Διευθυντοϋ του. Είναι πάντα, γιά τήν τέχνη καί ίσως γιά κάθε ανωτέρα πνευματική προσπάθεια ένα γερό θεμέλιο αύτό καί άπάνω του μπορούν νά στηριχθοϋν πολλά πού άλλοιώς άρίνονται δυσβάστακτα.

Καί ή γνώμη μου γιά τόν Διευθυντή της ορχήστρας Κονβίτσνυ μένει άναλλοίωτη. Είναι ένας μουσικός μέ έξαιρετικά προσόντα, ένας δάσκαλος, πού ξέρει τί θέλει καί πρό πάντων έχει τήν ικανότητα νά έκφράση τή θέλησί του. Τόρα βέβαια γιά νά άκριβολογήσωμεν πρέπει νά προσθέσω, πώς μοϋ φαίνεται πολύ εύκολότερο γιά τό θέατρον παρά δις Βιενναίος Σομφονίας τοϋ Μπετόβεν, τά μέρη άπό τόν Ταγχάϋζερ, τόν Τριστάν καί τούς Μάστερσιγκερ τοϋ Βάγνερ, δπου ή τέχνη του καί ή τεχνική του φάνηκαν μ' δλη τους τήν πειστικότητα. Οί θερμές καί ένθουσιώδες έπιδοκιμασίες τοϋ κοινοϋ μας τόσον γιά τόν Διευθυντή δσο καί γιά τό μουσικόν πού τόν άκολούθησαν μέ τόσην άφοσίωσιν άπέδειξαν ότι τό άκροατήριόν τους άναγνώρισε καί τούς έξαιρέτους άνάλογα πρός την άναμφισβήτητη άξία τους.

— «Τό Λυκόφως των Θεών»

Ή Τετραλογία έπαλείφοσε! Ή αύλαία έπεσε! Ή πρωτοφανοϋς έγκαε ένα πλούσιο θέμα συζητήσεων καί δ κύριος Πελλεϊσλόγγος, ό πνευματώδης χρονογράφος των «Άθηναϊκών Νέων» άπαλλάχτηκε πιά άπό τήν καταθλιπτική φροντίδα νά δανείζεται τά θέματα τών κοινωνιολογικών καί ψυχολογικών του παρατηρήσεων άπό τά άγονα λιμάρια της μουσικής κριτικής τοϋ καθημερινοϋ Τύπου. "Οσο γιά μάς πού μέ τόση άπειακή αθμέναια μάς άνέγονται ώς θετά παιδιά της δημοσιογραφίας, θ' άναγκαστοϋμε νά έγκαταλείψουμε τήν ζηλευτή θέσι της έπικαιρότητος, πού φαντζέται τόσον άπλαστα άπό τούς έκτυφλωτικούς προβολείς τοϋ κοινοϋ ένθεαφέροντος καί ν' άπουσθοϋμε στήν ταπεινή γωνίτσα των μουσοστήλων μας. Είς άντάλλαγμα δμως θά ξαναόρωμε τήν ώραίαν μας νυχτερινή άνάπαυσι, πού είχαμε στείλει περίπατο μιά δλόκληρη έβδομάδα καί θά κάνωμε έτσι τό πρώτο δριστικό βήμα πρός την άνάκτησι των σωματικών καί πνευματικών μας δυνάμεων.

Γιατί μουσική άπό πάντα συνεχείς ώρες είναι καί μένει ένα στραπάτσο καί δποβάλλει στή σκληρότερη δοκιμασία καί τόν πιό βολικό άκροατή, κι' έκείνον άκόμη, πού έχει κάποια εύκολία νά τήν παίρνη καί νά τήν άφομοιώνη. Σ' αύτό πρέπει νά προστεθή, δτι αύτή καθ' έαυτήν ή τεχνοτροπία καί ή φόρμα της Βαγνερικής μουσικής δέν μάς εύκολύνει διόλου γιά νά την παρακολουθήσωμεν άνετα. Τής λείπουν έντελώς τα σημεία της άναπαύσεως, οί μικροστάθμοι πού άπιτρέπουν τόν άκροατή ν' άναπνεύση καί νά συγκεντρωθή. Μή λησμονοϋμε δτι ή άντίθεσις πού σχηματίζουν τα ραιτατίφ, οί άριες καί τα μέρη της χορωδίας στήν πλαγιά "Οπερα, έξυπηρετοϋσε πληρέστατα την άνάγκην της άλλαγής, πού δπάρχει φυσικά μέσα μας. Βέβαια δέν ήταν άπλώς ζήτημα προσωπικής άντιλήψεως της καλαισθησίας έκ μέρους τοϋ Βάγνερ ή αίτία, πού τόν άνάγκασε νά διακόψη την παράδοσι καί τας θεμελιώδεις δοχάς, πού είχε διαγράψει ή κλασσική φόρμα της "Οπερας καί ν' άνακαλέση την λεγόμενη «τέλεσιστη μελωδία». Είναι δ βασικά νέος τρόπος μέ τόν δποίον δ ρομαντικός Βάγνερ άντιμετωπίζει τή ζωή, πού τόν χωρίζει άπό τούς κλασικούς καί τόν σπρώχνει στήν άναζήτησι καινούργιων μέσων έκφράσεων στήν τέχνη. "Οταν δμως άναγνωρίσωμεν μιά φορά, δτι ή ρομαντική τέχνη στις δημιουργίες της βρίσκει την άνάτερη έκφρασί της είς τό δσο τό δυνατόν πιστότερον — ήχητικώς καί δπτικώς — ζωγράφισμα τοϋ άτομικοϋ αίσθηματικοϋ κόσμου, πρέπει καί νά παραδεχθοϋμε δτι δ Βάγνερ κατέχει μεταξύ δλων τών άντιπροσώπων της την τιμητικώτερη θέσι. Γιατί κανείς άλλος πρίν καί δστερα άπ' αύτόν δέν πραγματοποίησε τό ίδεώδες αύτό τοϋ ρομαντισμοϋ μέ τόσην άπόλυτον τελειότητα, δπως αύτός, δ δποίος άνεκάλυψε άκόμη καί τόν πλέον άπιτυχή δρισμόν γιά τόν οδοιόθη χαρακτήρα της τέχνης του λέγοντας γιά τά έργα του, δτι είναι «δράματα» μουσικάς πράξεις!

"Ωστε τό ίδιόρριθμο της μεγαλοφυΐας τοϋ Βάγνερ έχαιται — μέ δυό λέξεις — είς το δτι ή δημιουργική του θέλησις έσκόπει την ταυτόχρονον έξυπηρέτησιν της μουσικής καί της σκηνής γιά νά έπιτευχθή έτσι ή γένωσις της «μουσικής πράξεως». Έπρεπε πρώτα νά γίνη ή σύλληψις της πολυπλόκου Ιστορίας τοϋ «Δαχτυλιδιοϋ τών Νιμπελούγκεν» γιά νά χυθή μέσα του δλος αύτός ό χείμαρρος της θρυαίας μουσικής, της δποίας την άφθαστον γονγείαν εξχαια την εύκαιρίαν νά θαμμάσωμεν δλοι μας άλλη μιά φορά στίς τόσαρες αύτές βραδυές. Φυσικά δέν κατωρθώθηκε ν' άποτιαθή σ' δλα της τα σημεία τό πέρασμα τοϋ χρόνου, πού έπέφερε κάποιες άλλαγές στις άντιλήψεις μας. Ό ύπερβολικός στόμφος της μουσικής φράσεως, ή έξαλκολουθητική έντασι στήν έκφρασι, ή προσπάθεια σοβαροποιήσεως κάθε άσήμαντης λεπτομέρειας, το αίθύτο άπειλητικό θρος, πού δέν χωρατεύει, ή διαρκής έπίδειξις δυνάμεως, δλα αύτά είναι πράγματα, πού δέν μάς άρέσουν τόσο σήμερα, οϋτε μάς χάνουν την έντύπωσι, πού έκαμναν άλλοτε. Σέ πολλά ζητήματα άλλαξαν οί άντιλήψεις μας. Μ' δλες δμως αύτές τις μεταβολάς ή μεγαλοφυΐα τοϋ Βάγνερ δέν θίγεται.

Ώμόμασα στό προηγούμενό μου σημείωμα τό «Λυκόφως τών Θεών» «μνημειώδες» είς το χτίσιμό του. Καί είναι πραγματικώς δχι μόνον γιά τίς έξωτερικές διαστάσεις του, άλλά καί γιά τή μεγαλοπρέπεια καί την άφάνταστη δύναμι συμβολισμοϋ πού έχει ή μουσική του. Ποιθενά ό Βάγνερ δέν έβρε τόσο ζωντανούς, τόσο άληθινούς, τόσο συγκινητικούς τόνους γιά νά έκφράση τό άνεξέγγυτο, το μυστικοπαθές, την δρμή τών φυσικών στοιχείων καί τά άναπόφευκτα μοίραια δπως έδώ. Άκούοντας τή μουσική αύτή καί μέ κλεισστά μάτια άκόμη, δέν άκούμε μόνον, άλλά καί βλέπομε τα αίματοβαφή σκλήρά παπρωμένα, πού πραγματοποιοϋνται σκηνικώς. Καί είναι στιγμές πού νοιώθομε τόν δρισμό πού έδωσε γιά τόν έαυτό του καί πού άνέφερα παραπάνω: τό έργον σου άληθινά γίνεται «μουσική πράξις». Ότι παρνάει άπό τή σκηνή δέν είναι παρά μιά αίθυματική δυναμικότης, πού προβάλλεται καί προκαλεϊται άπό την μουσικήν. Καί νομίζω πώς έτσι έξηγοϋνται δλα.

"Αν λέσουμε δτ' δμιν δλες τις φορέρες δυσκολίες, πού παρουσιάζει ή άπόδοσις τοϋ «Λυκόφωτος τών Θεών» είς δλα της τα σημεία, δρείλομεν ν' άποκαλυφθοϋμε μέ σεβασμό πρό τής καλλιτεχνικής σοβαρότητος καί τής δυνατής θελήσεως, — ή δποία έβγαινε καί μέχρις αύτοθοσίας — πού έπέδειξε το συγκρότημα της Φρανκφούρτης.

Παραδόξως τό άξιωτον σημείον αύτή τή φορά ήταν δ Κονβίτσνυ, πού δέν κατώρθωσε νά έπιτύχη την δραματικήν έκείνην έντασιν πού αύτό το έργον παρισσότερον άπό κάθε άλλο άπαιτεϊ. Έτσι π.χ. τό συγκινητικό Πένθιμο έμβατήριον δέν φάνηκε σ' δλη του τή δύναμι. Ή Lotte Schrader ώς Βρουγχίλδη, δ Albert Selbert ώς Σίγκφρηδ, ή Res Fischer ώς Βάλτραουτε, δ Gonsgar ώς Γκόντρυν καί δ Schweebs ώς Hagen, έκαμαν δλοι τους δ,τι αί δυνάμεις τους καί τά φυσικά τους μέσα έπέτρεπαν, άν καί παρετηρήθη σχεδόν είς δλους μιά κάποια φωνητική κόπωσις.

Πολύ καλή ή άνδρική χορωδία πού προπονήθηκε άπό τόν Herbert Herlenvein.

Γιά τόν Βάλτερ Ντίνς τόν σκηνογράφον μέ την πλούσια φαντασία καί τόν Albert Plück τόν έξαιρετικά έπιδέξιον χειριστήν τών φωτιστικών effets δέν έχω παρά λόγια άναγνωρίσεως καί αίτικινούδη θαμμασμού.

Γενικώς είναι περισσότερες οί δυνατές άντυπώσεις άπό τις τυχόν έλλείψεις πού παρετηρήθησαν καί νομίζω πώς δέν πρέπει νά τελειώσω πρίν άπευθύνω τάς εύχαριστίας μας πρός τό Βασιλικόν θέατρον καί τόν έμπνευσμένον γενικόν διευθυντήν του κ. Μπασστιάν είς την πρωτοβουλίαν τών δποίων δφείλομεν την εύτυχίαν ν' άκούσωμεν έν άπό τά δυνατώτερα έργα της μουσικής φιλοσοφίας άπό ένα συγκρότημα προικισμένον μέ τόσα άναπτέρυγα συμπαθητικότητα προσόντα.

ALEX THURNEYSSEN